

ANNEXOS TFG

LA IMPORTÀNCIA DE LA LITERATURA EN L'EDUCACIÓ INFANTIL: PROPOSTA D'APLICACIÓ PRÀCTICA

Esther Rengel Rodes i Laura Dalmau Galán

Grau en Mestre d'Educació Infantil. Quart curs

Treball Final de Grau

Tutora: M. Àngels Verdaguer Pajerols

Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes

Universitat de Vic–Universitat Central de Catalunya

Vic, 13 de maig de 2016

Sumari

Annex 1. Cronologia de la història de la literatura infantil i juvenil a Catalunya amb una pinzellada europea	3
Annex 2. Entrevistes.....	10
Annex 2.1. Entrevista a Ricard Bonmatí	10
Annex 2.2. Entrevista a Marta Roig	21
Annex 2.3. Entrevista a Caterina Valriu	25
Annex 2.4. Entrevista a Jaume Centelles	27
Annex 2.5. Entrevista a M. Carme Bernal	35
Annex 2.6. Entrevista a Vanesa Amat.....	41
Annex 2.7. Entrevista a Stel·la Camacho	44

Annex 1. Cronologia de la història de la literatura infantil i juvenil a Catalunya amb una pinzellada europea

PREÀMBUL

DATA APROXIMADA	HISTÒRIA CATALANA	HISTÒRIA EUROPEA
1550	Versió catalana de les <i>Fables d'Isop</i>	
1668		<i>Fables</i> de La Fontaine
1697		<i>Històries o contes de temps enrere</i> de Charles Perrault.
1719		<i>Robinson Crusoe</i> , de Daniel Defoe
1726		<i>Els viatges de Gulliver</i> de Jonathan Swift
Primera meitat segle XIX		<i>Contes d'infants i de la llar</i> (1812) de Jacob i Wilhelm Grimm <i>Eventyr</i> (1835), Andersen pública el seu primer llibre de contes

Segona meitat segle XIX	<p>Moviment recopilatori de la literatura oral existent amb objectius filològics, folklòrics i/o didàctics.</p> <p><i>Lo llibre de la infantesa</i> (1866), de Terenci Thos i Codina</p> <p><i>Lo rondallaire</i> (1871), de Francesc Maspons</p> <p><i>Aplec de Rondaies Mallorquines</i> (1896), d'Antoni M.Alcover</p>	<p><i>Viatge al centre de la Terra</i> (1864) de Jules Verne</p> <p><i>Alícia en terra de meravelles</i> (1865) de Lewis Carroll</p> <p><i>Les aventures de Tom Sawyer</i> (1876) de Marc Twain</p> <p><i>L'illa del tresor</i> (1882), de R.L. Stevenson</p> <p><i>Les aventures de Pintoxo</i> (1883), de Carlo Collodi</p>
1899	Aparició de l'APEC (Associació Protectora de l'Ensenyança catalana)	
1900		<i>El màgic d'Oz</i> de L. Frank Baum

INICIS

DATA APROXIMADA	HISTÒRIA CATALANA	HISTÒRIA EUROPEA
1904	<p>Primer número de la revista infantil <i>En Patufet</i></p> <p>Quart volum de les <i>Rondaies Mallorquines</i> d'Antoni M. Alcover</p> <p>S'editaren les <i>Rondalles per a nois</i>, d'Aureli Capmany i les <i>Rondalles</i>, de Jacint Verdaguer</p> <p><i>Deu rondalles de Jesús infant</i> de Josep Carner</p> <p>La revista <i>Catalunya</i> publica diferents contes populars</p> <p>Eugeni d'Ors demanava la publicació de contes per a infants en català a través de les pàgines de <i>El poble català</i></p>	
1906		<i>Peter Pan i Wendy</i> de J.M. Barrie
1907	Primera traducció catalana dels contes de Perrault a la <i>Biblioteca de la Revista Joventut</i> amb il·lustracions d'Apel·les Mestres	
1908	<p>Es publiquen dos volums de <i>Rondalles populars catalanes</i></p> <p>S'inicia la <i>Biblioteca Patufet</i>, que publicava contes literaris d'autors catalans</p>	
1909	Hi ha un estancament en la producció de caire més cultural. Les editorials L'Avenç i la <i>Biblioteca</i>	

	<i>Joventut</i> deixen d'editar llibres per a infants. Només es mantingué la producció de to més popular a través de la revista <i>En patufet</i> i la seva col·lecció "Biblioteca Patufet".	
1910	<i>Les extraordinàries aventures d'En Massagran</i> de Josep M.Folch i Torres	

LA LITERATURA INFANTIL I JUVENIL NOUCENTISTA

DATA APROXIMADA	HISTÒRIA CATALANA	HISTÒRIA EUROPEA
1914	Creació de la Xarxa de Biblioteques Populars i el Col·legi de Bibliotecàries	
1917	<i>Les aventures d'en Perrot Marrasquí</i> de Carles Riba	Es funda la revista infantil "TBO"
1918	Aparegueren els <i>Contes d'Andersen</i> traduïts a càrrec de Josep Carner i amb dibuixos de Torné Esquiús	
1922	Apareix el setmanari infantil <i>La Mainada</i>	
1926	Neix l'editorial Mentora, estretament vinculada a Joventut	
1928	Apareix la revista <i>Jordi</i> <i>En Peret</i> de Lola Anglada, editat per Joventut	

	<i>Sis Joans</i> de Carles Riba, editat per Joventut	
1929	<i>Alícia en terra de meravelles</i> amb traducció de Josep Carner i il·lustracions de Lola Anglada.	

LA LITERATURA INFANTIL I JUVENIL DURANT LA II REPÚBLICA I LA GUERRA CIVIL

DATA APROXIMADA	HISTÒRIA CATALANA	HISTÒRIA EUROPEA
1932	Producció de caire més didàctic. L'APEC reprengué l'edició de textos escolars. L'editorial Joventut reedità les <i>Rondalles d'Andersen</i> , en la versió de Josep Carner i les <i>Rondalles de Grimm</i> en la versió de Carles Riba. També publicà traduccions de llibres infantils de gran èxit a Europa, com ara <i>Peter Pan i Wendy</i> de J.M Barrie o <i>Les Aventures de Pinotxo</i> de Carlo Collodi.	
1936	Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya, s'encarrega de l'edició de llibres infantils	
1938	<i>El més petit de tots</i> de Lola Anglada <i>L'auca del noi català antifeixista i humà</i> de Josep Obiols	

	Tancament de la revista <i>En Patufet</i>	
--	---	--

DEL 1939 ALS ANYS SEIXANTA: L'ETAPA FOSCA DE LA LITERATURA CATALANA

DATA APROXIMADA	HISTÒRIA CATALANA	HISTÒRIA EUROPEA
1943		<i>El petit príncep</i> d'Antoine de Saint-Exupery
1948	<i>Contes meravellosos</i> de Lola Anglada <i>Faules</i> de Ferran Soldevila	
1950	Es comencen a publicar les <i>Rondalles Valencianes</i> , d'Enric Valor	
1951	Creació de la revista clandestina <i>L'Infantil</i>	
1957	<i>Història de Babar</i> en traducció de Carles Riba	

DELS ANYS 60 A L'ÈPOCA ACTUAL

DATA APROXIMADA	HISTÒRIA CATALANA	HISTÒRIA EUROPEA
1961	Es pública la revista <i>Cavall Fort</i>	
1962	Es crea l'editorial Edicions 62	
1963	Es funda l'editorial La Galera S'institueix el Premi Folch i Torres	<i>On viuen els monstres?</i> , de Maurice Sendack
1966	<i>El Zoo d'en Pitus</i> de Sebastià Sorribas	
1968	Reapareix la revista infantil <i>Patufet</i>	
1969	<i>La colla dels deu</i> de Joaquim Carbó	
1973	<i>L'ocell de foc</i> d'Emili Teixidor La revista <i>L'Infantil</i> passa a dir-se <i>Tretzevents</i>	<i>Gramàtica de la fantasia</i> de Gianni Rodari
1979		<i>La història interminable</i> de Michel Ende
1985	Apareix la revista <i>Faristol</i>	
1992	<i>Bestiolar de la Clara</i> , de Miquel Desclot	

2. Entrevistes

Annex 2.1. Entrevista a Ricard Bonmatí

1. D'on va sorgir el seu interès per la literatura infantil?

a) DELS JOCS DE FALDA: Conservo pocs records de la meua primera infància, però sé que des del primer dia la vaig viure envoltat d'infants i de literatura, ja que sóc el segon de set germans i sí que recordo que m'encantava que la mare, molt alegre i expressiva, fes als que anaven naixent moixaines i jocs de falda, com ara el que (tot fent girar la mà) comença així: "Cinco lobitos tiene la loba..."; uns jocs parlats o cantats que ens devia haver fet també als dos grans (i encara amb més emoció, suposo [i intueixo mirant les fotos]). I això em va marcar moltíssim; n'estic convençut: vaig "mamar" afecte i intel·ligència en cada joc de "sons, moviments, idees i sentiments". Ah, i teníem (i encara tenim) un guinyol de fusta, des de la finestreta del qual de segur que de petits ens feien (i fèiem) titelles.

b) DELS CONTES QUE VAIG SENTIR CONTAR: Tot i que no recordo (suposo que la mare, és clar; però també l'àvia: no fa gaire una germana m'ha refrescat la memòria) qui me'ls contava (sobretot oralment, i algun també llegit: en petits àlbums encunyats), vaig incorporar bastants contes populars al meu imaginari simbolicoludicomoral. I també els emocionants contes de la història sagrada (de la Bíblia) que llegíem a l'escola. I també la sèrie de contes dramatitzats "Tambor" (amb el Ciempiés Curioso per exemple), d'Armand Matias Guiu, que cada dia al migdia emetien a Ràdio Barcelona. I, molt important, ja de més grandet, sovint escoltava discos que posava sobretot el meu pare: de cançons cantades en castellà i en francès (i més endavant, també en català), i de monòlegs (literatura oral

teatralitzada per a adults, però fàcil d'entendre per als infants) de l'actor còmic Joan Capri. (Per cert, les bromes i ironies del meu pare també em van donar molta literatura de la vida; i també les frases fetes i els poemes irònics que recitava ma mare, com ara "El conde Sisebuto".)

c) DELS CONTES QUE VAIG CONTAR ALS MEUS GERMANS: Com que tenia dotze anys quan va néixer el darrer dels set: la quarta nena, llavors jo ja havia acumulat molta literatura i molta energia creativa optimistament "organitzadora" d'infants. I sovint feia jocs de falda als més menuts i organitzava jocs amb els més grandets. I m'ha quedat viu el record del fet d'haver contat contes a la més petita com la meva estrena ja més "formal" com a educador literari: com a persona (encara adolescent) compromesa amb la literatura infantil. Més endavant vaig ser monitor d'esplai: una bonica continuació de l'antic compromís tan emotivament incitat per ma mare amb els "Cinco lobitos" (i després jo els "cinco hermanitos", és clar). I més endavant, mestre. I ara, escriptor per a infants i formador de mestres. I avi rondallaire, poeta i titellaire.

2. Què és per a vostè la literatura?

a) FICCIÓ VITAL: COMÈDIA QUOTIDIANA A FAVOR DELS ALTRES. Per a mi la literatura és la compartible projecció lúdica, juganera i motivadora d'una mirada volgudament (de)formada (= artificial: amb art, artesanal) sobre la realitat que contribueixi a entendre-la i, alhora, a transformar-la. Com diu el meu professor de sociologia Lluís V. Aracil en el seu preciós llibre La mort humana, el terme "ficció" no vol pas dir 'mentida', sinó 'afaiçonament de la realitat' amb la intenció de dir veritats. La bona literatura diu coses; i, com també assegura ell, dir és fer, actuar. Quan oferim literatura a algú altre, doncs, tal com ho fem quan li parlem, actuem sobre ell. I alerta perquè, quan xerrem, també fem literatura: exagerem, hi posem l'entonació més comunicativa possible ("comunicar", com diu Aracil, vol dir 'compartir'), i intercalem frases fetes, comparacions i refranys en les nostres converses: literaturitzem la quotidianitat. I això implica tenir una actitud de voler "incidir" (que vol dir 'caure dins') en els altres. I si resulta que jo escullo (=

decideixo) constantment actuar per fer el bé i amb un gran sentit de l'humor, això significa que tota la vida faig "comèdia" per intentar ficar-me dins dels altres, dins del seu patiment ("empatia" = "dins patiment"), amb la sana intenció d'ajudar-los a construir-se un sentit de la vida cada dia més altruista, més lúcida i més lliure (en el dolç i lluminós camí d'adoptar decisions solidàries, no pas hedonísticament aïlladores i/o feridores). Com diu Aracil, *living is learning how to love* i *ahora loving is learning how to live*.

b) FICCIÓ SIMBÒLICA: CREACIÓ DE MONS PARAL·LELS QUE TRANSFORMEN L'ÀNIMA. Fent cas del consell de Jesús Arteaga "estigues sempre alegre per fer feliços els altres" —quan algú em diu que es voldria conèixer a si mateix, li responc: "Però si ets ben transparent: TU ETS la manera com tractes els altres"—, per a poder alimentar aquesta actitud constant de "teatralitzar" alegrement la meua relació amb tothom, necessito viure bona literatura, i això vol dir imaginar-me profundament altres vides humanes i, *ahora*, matisos de la meua que fins ara no m'havia autoexplicat. Com molt bé assenyala Martha C. Nussbaum en el capítol "Cultivar la imaginació: la literatura i les arts" del seu assaig *Sense ànim de lucre*, Rabindranath Tagore deia que "la plenitud l'assolim gràcies a la comprensió" de l'altre: "Els ciutadans no poden relacionar-se bé amb el món complex que els envolta només amb el coneixement de dades i la lògica. La tercera capacitat del ciutadà, estretament relacionada amb les dues primeres, és el que podem anomenar la imaginació narrativa, la capacitat de pensar com si estigués [ficat] a la pell d'una altra persona." Per a mi, doncs, la bona literatura (íntimament lligada a altres llenguatges simbòlics com ara la llengua d'ús quotidià, la religió o la filosofia de la vida) és la imprescindible (per humanitzadora) continuació del necessari joc simbòlic de l'infant que diu "fem veure que érem" "fem com si fóssim". Com més grans ens fem, més "fem veure" que som bones persones (si ho decidim així minut a minut). I la bona literatura (dient-nos veritats d'una manera agradable: emocionant i profunda *ahora*) ens va ajudant a millorar (imaginant que ho

podem aconseguir gràcies al doble esforç de combatre vicis, sovint propis, i de fomentar virtuts) un món que volem que sigui absolutament de tothom.

3. Creu necessària la literatura en l'etapa d'educació infantil? Per què?

Crec que la paraula i la literatura són imprescindibles per a la maduració de la persona durant tota la vida, fins i tot des del ventre matern (ja que s'ha demostrat que el nadó, quan neix, ja reconeix la veu de la mare i la del pare; per això hem de parlar-li i cantar-li inclús abans de néixer). Les cançons i les moixaines o jocs de falda són pràcticament les úniques paraules que dediquem a l'infant acabat de néixer, i, evidentment, són literatura, amb un contingut ben tendre i una entonació superengrescadora: una literatura oral que ja prefigura la rondalla o conte oral més complex que li explicarem més endavant, a mesura que vagi comprenent més conceptes, és a dir, més paraules (i entonacions). Com diu el psicòleg Daniel T. Willingham, "la comprensió és la memòria disfressada". Per tant, com més paraules vagi aprenent un infant (i com més complexes siguin aquestes), més fàcil li serà comprendre dues coses totalment imbricades: la vida que va vivint i la gent amb qui la va compartint. La literatura, doncs, és molt necessària des del primer moment perquè ajuda l'infant a entendre i memoritzar paraules, a descobrir i reproduir sons i a jugar amb aquests, i a viure "jocs" (literaris) d'idees i sentiments sovint de manera combinada amb moviments i gestos: jugant en cos i ànima... relacionant-se amb adults acollidors i engrescadors, i també, cada dia més (i hem de fomentar que ho faci), amb altres infants.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

a) L'establiment d'una relació entre l'adult i l'infant cada dia més sincera, més imaginativa i més alegrement moralista gràcies a l'explícit interès de l'adult per ajudar la criatura a descobrir el seu cos, el món, les persones i les paraules jugant-hi. Durant la primera infància, la literatura (al costat de

la conversa i la convivència quotidianes) és l'eina pedagògica més efectiva per a transmetre coneixements i valors, i això a través, precisament, d'una entranyable (per "comunitarista") i divertida relació intergeneracional: pares, avis, oncles, germans grans, mestres, amics i veïns expliquem apassionadament el món als nostres receptius i imaginatius nouvinguts.

b) En el cas de la poesia, un conreu intensiu del gust pel joc de sons i significats (gràcies a les rimes, al·literacions i ritmes que contenen les moixaines, poemes, jocs de pati, endevinalles, embarbussaments, cançons, refranys, enganyifes, acudits, etc.) ajuda l'infant a interessar-se de manera totalment natural, lúdica, per la fonètica i a familiaritzar-s'hi moltíssim, la qual cosa li facilitarà enormement (a més de la bona dicció) la discriminació dels sons de cada paraula en el futur: en el moment en què començarà a llegir i escriure.

c) En els casos de la poesia recitada, el teatre, el joc dramàtic psicomotor, els titelles, els jocs dialogats, etc., l'expressivitat de cos, veu, sentiments i idees, l'actuació de l'infant l'ajuda a omplir de contingut el seu imaginari i la seva personalitat, tant des del punt de vista físic com psíquic (amb projecció de la veu, desbloqueig del cos i de les emocions, superació de les pors, ampliació de les ganes de descobrir coses i persones, etc.), i també, és clar, la consegüent i indestriable socialització.

5. Com pensa que cal [abordar] la literatura amb els més menuts?

a) POESIA: El mestre, abans de llegir (o recitar si ja se'l sap) el poema, cal que expliqui (amb una curtíssima història si vol, i fent servir sinònims, etc.) les expressions que cregui que els seus alumnes concrets desconixeran (i també una certa motivació sobre l'argument que vindrà). D'aquesta manera, quan el presentarà, tothom l'entendrà meravellat (pel contingut i per la forma tan musical i juganera de sons i conceptes).

TRES EXEMPLES de PRESENTACIÓ D'UN POEMA:

Als infants, els podríeu fer aquesta presentació SOLIDÀRIA (o una que us inventeu vosaltres):

1. Joana Raspall tenia un amic que era pollet, i li feia molta pena no saber què li deia. Sempre li piulava "piu-piu, "piu-piu". I ella li deia: "Pollet, no t'entenc: tu no saps parlar com jo, i jo no sé piular com tu. ¿Què em vols dir quan piules piu-piu, piu-piu? ¿Què et passa?" I llavors li va escriure aquest poema:

El pollet

Voldria saber què diu
el pollet quan fa "piu-piu"...

Si té gana, si té set,
si pateix calor o fred;
si està trist, si està content,
si m'entén o no m'entén.

Si ell no pot saber parlar,
hauré d'aprendre a piular.

[Joana Raspall](#)

2. Segon poema (aquest, popular) que mostra com podem fomentar, tot "jugant", l'empatia:

Aquest matí, quan venia cap aquí, he vist un home molt vellet i molt pobret que estava mig mort de fred i que intentava fer foc amb una llenya que era tota humida. I no se li encenia. Llavors li he eixugat la llenya amb la meva bufanda i li he dit un poema que té unes paraules màgiques. I per fi el foc

s'ha encès i el vellet m'ha donat les gràcies i m'ha fet un petó. I llavors s'ha après de memòria el poema màgic, que diu això:

Catric-catroc,
encén-te, foc,
que hi ha un pobret
que es mor de fred.

Popular

3. I el tercer, que ens ajuda a vèncer la por amb la rialla (i, després de l'explicació, els l'has de recitar ja amb els quatre gestos: (*MÀ DAVANT LA BOCA-MENJAR / *MANS PLEGADES AMB PUNYS TANCATS DAVANT DEL PIT / *PANXA PLENA / *SORTIDOR QUE SURT DE L'ESQUENA)

Tinc un amic que tenia molta por. A veure quina por que tenia... (MANS PLEGADES AMB PUNYS TANCATS DAVANT DEL PIT) I ¿sabeu de què tenia por? Doncs de la foscor, i també del mar. No havia anat mai a la platja perquè deia que, si hi anava, només que veiés de lluny una balena, es moriria de por allà a la sorra. I jo li vaig dir: "Home, no. ¡No et morissis pas de por! ¿Saps què? Et diré un poema fet de paraules màgiques perquè no tinguis por de la foscor, ni de la balena ni de res." I llavors se'l va aprendre de memòria i sempre que té por les recita. El poema diu això:

Balena

Si se't menja una balena,
no et morissis pas de por:
quan tindrà la panxa plena,
sortiràs pel sortidor.

Ricard Bonmatí
Estimades feres

Aquest poema màgic i bromista, després l'aclarim dient que és de broma i només per a treure la por. Ja que, si entres a la balena per l'entrada del menjar (*MÀ A LA BOCA) , en surts per la sortida (*MÀ AL DARRERE) , i no pas pel forat de respirar o "nas" de la balena, que se'n diu espiracle (ja que, després d'inspirar i aguantar l'aire als pulmons sota l'aigua, surt un instant i [abans de tornar a inspirar] espira: treu un raig d'aire amb aigua polvoritzada: gotetes [com les que disparem quan ruixem les fulles de certes plantes delicades] i llavors sembla un raig d'aigua. Aquesta explicació és divertida i adequada per als infants (i els fem inspirar i espirar: aprenen vocabulari lligat a funcions vitals molt quotidianes i, a més, lligades a un poema màgic que ja tenen mig memoritzat: a la llengua i a les mans; fes-lo "recitar", ara, sense veu: només els gestos; i finalment amb veu i gestos; mirant especialment (important) que no canviïn ni "tindrà" ni "morissis").

Després de presentar i memoritzar qualsevol poema, es pot generar un diàleg per a relacionar el que diu (i com ho diu: cal fer que es fixin en els mecanismes divertits, enginyosos, irònics, descriptius, rítmics, etc. que fa servir l'autor; de vegades això ho aconseguim component col·lectivament un poema similar, fet per tots a imitació del model que tant ens agrada; però l'objectiu NO és PAS una boníssima producció dels infants, sinó sobretot una interiorització —sense parlar explícitament, és clar, de rimes ni d'estrofes— dels trucs literaris: dir-li coses a un animal, etc.) amb fets viscuts, altres textos, música, assignatures, etc. I llavors, paral·lelament a la memorització, podem agafar el poema com un motor de treball interdisciplinari. En el meu llibre per a mestres Poesia a l'escola dono moltes orientacions sobre com treballar la poesia d'una manera creativa i engrescadora. Us hi remeto (i també a la meva pàgina web: ricard.bonmati.net). I de tant en tant podeu penjar a l'aula algun poema dels que ja se saben, escrit amb lletra grossa.

b) TEATRE: Cal que el mestre sigui molt expressiu en la vida de l'aula, que faci molt de "teatre còmic" (amb tendresa i delicadesa quan convé, és clar), fins i tot davant de situacions difícils. D'aquesta manera ajuda l'infant a

relativitzar-desdramatitzar. Cal que el mestre de vegades faci titelles, jugui a la botiga amb els alumnes, etc., i així els doni un model més per a afegir als que ells porten de casa i als que van aprenent dels companys. També cal que sovint els proposi sessions de joc dramàtic semidirigits i fins i tot la representació d'un conte entre tots; però sense pretendre que s'aprenquin tot el text de memòria com sí que es fa a primària. A educació infantil, es poden aprendre determinades frases molt significatives del conte. La memorització de paraules exactes sí que l'hem de fer quan reciten poemes, molt teatralitzats: els poemes recitats amb gest ens obren la porta al teatre.

c) NARRATIVA: Cal que tots plegats, narrador i oïdors, ens col·loquem asseguts en una rotllana (preferiblement en cadires) perfecta perquè ens vegem tots les cares. L'emoció, la por, el riure de l'un passen pels ulls (i el cor) de l'altre: compartim la narració. El narrador s'ha de creure el text i l'ha de fer creure: com si allò passés allà mateix, amb una entonació absolutament creïble. La rondalla escollida ha de contenir quatre elements clau: personatges ben definits, causalitat (passa una cosa a causa d'una altra), conflicte i complicacions per a resoldre'l. Els infants s'han d'adonar (implícitament) que el conte els ajuda a fer-se grans: més savis, més sensibles i més lliures (com us dic a pròleg del meu llibre Contes populars catalans, de Baula). I sempre amb bon humor.

6. Què és, per a vostè, una bona experiència literària [en l'etapa d'educació infantil]?

Una compartició de sentiments, una explicació sincera de l'adult a l'infant en què, de manera divertida i apassionada, li vulgui dir aproximadament això: "Jo he passat i passo dificultats en la vida, jo sóc el personatge feble d'aquesta història (de vegades també l'ogre; però sé rectificar, demanar perdó i tornar-me bo), i sé que tu també passes misèries. Però fes-me cas (t'ho diu un col·lega ja crescutet): NO et tornis dolent com els malvats de la rondalla; al contrari, si ets intel·ligent i generós amb els lletjos i febles, aconseguiràs ser "rei" (no pas per a manar) = viure dignament, sense

patiment i sense dependre de la maldat; guanya-t'ho ajudat del teu esforç, de la teva comprensió profunda de la rondalla i de la meva veu còmplice, que és la vareta màgica que completa l'esforç que hi posaràs tu." El millor exemple que us puc posar d'això és que el dia que vaig com a escriptor-rapsode- rondallaire a una escola d'infantil i/o primària (a la qual en general hi vaig per primera vegada), quan acabo una sessió en la qual he recitat (i fet recitar) poemes i he contat contes, l'agraïment per la vareta màgica de la meva literatura viva, me la manifesten molts alumnes (que fins ara no em coneixien) amb una mirada molt càlida, i fins i tot alguna abraçada: és la millor experiència: adonar-te que les teves paraules tant escrites com recitades omplen els cors d'esperança i d'energies positives compartibles.

7. Quins gèneres literaris pensa que són [els] més adients en aquesta etapa?

a. Poesia:

- recitació d'un poema (incloent-hi endevinalles, embarbussaments, refranys, etc.) per un adult (mestre, o l'autor mateix de visita al centre);
- recitació d'un poema (incloent-hi endevinalles, embarbussaments, refranys, etc.) pels infants (col·lectivament o individualment), generalment de manera dramatitzada (entonació expressiva i gest).

b. Teatre:

- representació d'un conte amb actors adults (actors o mestres);
- representació d'una obra de titelles amb actors adults (actors o mestres);
- representació totalment improvisada d'una història feta pels infants (fins i tot, si cal, fent servir elements del local en qüestió: cuineta, etc.; o bé de l'aula de psicomotricitat;

— representació (molt improvisada i amb personatges que poden ser encarnats per més d'un actor alhora; p. ex.: tres Patufets i cinc bous) d'un conte feta pels infants.

c. Narrativa:

— narració d'un conte a càrrec d'un adult (sense el text al davant);
— lectura d'un conte a càrrec d'un adult tot mostrant-ne les il·lustracions.

8. ¿Quines pautes o consells [ens dóna] per a aconseguir que els infants [coneguin], visquin significativament i gaudeixin la literatura?

a) Estimar tots i cadascun dels alumnes. Quan contem un conte, o fem recitar un poema, o representem col·lectivament una història teatralitzada o els fem titelles, els infants als quals normalment ens costa més d'arribar, els hem de mirar especialment, els hem d'estimar més que mai: amb l'entonació, la mirada, el gest i el tacte, i també amb el suport necessari (implícit o explícit).

b) Escollir molt bé (i trobar-ne més cada dia) els millors textos literaris existents per a l'edat dels nostres alumnes i adaptar-los al nostre gust (llevat dels poemes i cançons, que tenen un text molt fixat) amb la clara intenció de fer-los arribar idees, sentiments i jocs de sons que a nosaltres (mestres de l'escola i col·legues d'altres centres, PERÒ sobretot a cadascun de nosaltres) ens apassionin, ens moguin l'ànima.

c) Presentar els textos als alumnes amb la màxima expressivitat possible i fer que els visquin com un tresor compartit. I que s'hi impliquin amb ganes alhora d'aprendre i de crear.

Annex 2.2. Entrevista a Marta Roig

1. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

Des de molt petita els llibres i les històries han tingut un lloc preferent a la meva vida. Els pares me n'explicaven, me'n compraven i me'n regalaven. A banda em van oferir experiències màgiques i molt potents a nivell emocional, lligades també a les històries, a través del teatre i de propostes que ens preparaven als estius. Quan havia de decidir quins estudis escollia tenia dubtes entre anar a l'Institut del teatre, comunicació audiovisual o biblioteconomia. Em vaig decidir per la tercera opció. I heus aquí que un dia, la meva mare, que és mestra, em va demanar que l'acompanyés amb els infants de la seva classe a una visita que tenien a la biblioteca. Em va agradar tant la persona que va conduir la sessió de narració que ja no me'n vaig poder desenganxar! La narració de contes va començar sent el punt d'equilibri just entre el teatre i la biblioteconomia i em va portar a descobrir el fantàstic món de la literatura infantil de la mà de la Roser Ros. Amb ella va començar el meu viatge, un viatge apassionant.

2. Què és per vostè la literatura?

Per mi la literatura és una oportunitat per créixer, per avançar, per comprendre'm i comprendre, per vincular-me al món i als que m'envolten, per interrogar-me i per un infinit etcètera.

3. Creu necessària la literatura a l'etapa d'Educació Infantil? Per què?

No m'imagino cap infància possible sense la literatura. La literatura és una de les primeres eines de les que ens servim per comunicar-nos amb els infants. Aquella que viu en les cançons de bressol, els jocs de falda o les moixaines és el primer estadi. És aquesta literatura que es transmet a

través del cos i la veu de la mare, el pare i aquells que tenen cura de l'infant. De la seva importància en parlen molt bé Evelio Cabrejo i Marie Bonnafé. En el seu llibre "Lee reso es Bueno para los bebès" expliquen la importància d'un llenguatge alternatiu al fàctic de cada dia, ple d'omissions, d'imperatives, mancat d'estructura i lligat sovint a realitats presents i palpables. El llenguatge literari, ofereix als infants la possibilitat de portar a l'aquí i l'ara altres realitats, que se superposen a les del present, segueix una estructura, conté una gran quantitat de paraules que els adults potser no usem de forma habitual,... però sobretot ens ofereix la possibilitat de compartir amb els infants estones de qualitat, estones de vincle. Ens dona l'oportunitat d'acompanyar-los i tenir cura d'ells. Llegir-los és un acte d'amor.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

- Reforça el vincle afectiu entre els infants i aquells amb qui la comparteixen (pares i mares, mestres,...).
- Contribueix a la construcció del subjecte, amb referents externs als del seu context.
- Ajuda a comprendre el món intern i extern i a establir una relació constant entre ells.
- Estimula la imaginació i la creativitat.
- Afavoreix el desenvolupament i l'enriquiment del llenguatge i facilita la descoberta del seu potencial per relacionar-nos amb allò absent i situar-nos i explicar-nos en aquell altre temps de la ficció.
- Contraresta la dispersió i la immediatesa.
- Manté viva i potencia la curiositat.
- Transmet els valors culturals lligats a una determinada llengua.
- Ofereix una experiència estètica, educa en la sensibilitat i en la capacitat de meravellar-se.
- I permet eixamplar l'experiència vital.

5. Com pensa que cal abordar la literatura amb els més menuts?

Crec que cal oferir literatura i espais de lectura quotidians i naturals als infants que els permetin sentir, experimentar i emocionar-se a través del fet lector i la literatura. De forma lliure, sense presses i sempre amb el tàndem d'un adult. No podem oblidar que llegir-los es una manera més de tenir cura d'ells i que el llibre no és l'objectiu sinó que és el suport. Partint de llibres variats i de qualitat, que no s'esgotin amb una lectura i que responguin al moment que viu l'infant. Podem crear racons i espais físics a casa i a l'aula per afavorir experiències de lectura íntimes i profundes, presentar-los petites seleccions i anar-les canviant periòdicament, acordar unes pautes amb les famílies, promoure experiències amb resultats contrastats com les maletes viatges, les famílies que contenen, treballar amb companys de lectures, visitar periòdicament la biblioteca pública o convidar a narradors/es. A l'hora de narrar és important que els infants estiguin en un ambient favorable a la calma, buscar el contacte visual i corporal, analitzar les seves reaccions i adaptar-nos al què ens indiquen, jugar amb la sonoritat de la llengua,...

6. Què és, per a vostè, una bona experiència literària?

Una experiència que ens sacsegi que provoqui alguna cosa en nosaltres.

7. Quins gèneres literaris pensa que són els més adients per treballar la literatura en aquesta etapa?

1. Imatgiaris.
2. Abecedaris i llibres de comptar.
3. Rimes, cançons i poemaris. (primera literatura oral)
4. Accions quotidianes.
5. Narracions i narracions mudes.
6. Adaptacions de contes populars.

7. Informatius i de conceptes.

8. Llibres-Joc: encunyats, de sentir, de descobrir,...

8. Si hagués de donar unes pautes o consells per aconseguir que els infants coneguin, visquin significativament i gaudeixin la literatura, quines serien?

Crec que han anat sortint ja en d'altres preguntes però podríem afegir la importància de la conversa, l'escolta i l'observació atenta de tot allò que la lectura vagi provocant en l'infant.

Annex 2.3. Entrevista a Caterina Valriu

1. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

Dels meus anys de mestra d'infantil i primària i de llibretera. També la meva activitat com a narradora oral (fa 29 anys que m'hi dedico) és una forma de vehicular aquest interès.

2. Què és per vostè la literatura?

És una manera d'ajudar-nos a interpretar la realitat i a créixer com a persones, mitjançant una activitat plaent i intel·lectualment enriquidora.

3. Creu necessària la literatura a l'etapa d'Educació Infantil? Per què?

Necessari no, imprescindible. Per què tot el que sigui estimular els aspectes relacionats amb el llenguatge i l'observació és molt interessant a les primeres edats. I si, a més, ho complementem amb l'acostament a materials estèticament de qualitat (bons llibres il·lustrats), aleshores el guany intel·lectual i emocional es multiplica.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

Els ajuda a madurar, a créixer com a persones i a eixamplar la seva percepció de la realitat.

5. Com pensa que cal abordar la literatura amb els més menuts?

Necessitaria fer una tesi doctoral per a respondre aquesta pregunta. Però crec que cal tenir molta cura de l'oralitat (narrar contes), de la selecció dels llibres (qualitat dels materials) i posar-hi seny, passió, saviesa i paciència.

També és important que els mediadors estiguin al dia del que hi ha publicat i que s'enriqueixin amb les experiències de companys i professionals de la LIJ.

6. Què és, per a vostè, una bona experiència literària?

Aquella que t'arriba al cap i al cor. Vull dir que t'aporta coneixement i sentiment. Que és ara una experiència intel·lectual i emocional.

7. Quins gèneres literaris pensa que són els més adients per treballar la literatura en aquesta etapa?

Sens dubte, la literatura d'arrel tradicional (rondalles i poesia popular) i els àlbums il·lustrats. I deixar també espai per a la poesia i el teatre.

8. Quines pautes o consells ens dóna per aconseguir que els infants coneguin, visquin significativament i gaudeixin la literatura?

Que els mestres hi posin el millor de la seva professionalitat. Que els ofereixin varietat i qualitat de materials i que impliquin els pares.

Annex 2.4. Entrevista a Jaume Centelles

1. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

Vaig estudiar Magisteri (llavors el títol que et donaven era de Profesor de Ciencias Naturales y Matemáticas) la part de ciències. M'interessava molt la geologia, la química i la biologia. De fet, vaig començar fent de mestre dels setès i vuitès d'EGB, però vaig anar passant per tots els cicles i els darrers vint anys, aproximadament, vaig treballar al cicle infantil, la mar de bé. Vaig tenir la sort de començar a treballar a l'escola on anava de petit, al barri, i els meus companys mestres eren genials, estaven a l'última (pedagogia activa, pedagogia operatòria, projectes, teatre, colònies...una cosa molt moderna per l'època) i van ser la meva veritable formació com a mestre.

Mentre treballava, continuava formant-me, especialment en els cursos que organitzava l'Associació de Mestres Rosa Sensat, allà al carrer Còrsega i a les escoles d'Estiu.

Amb el temps, vaig estudiar l'especialitat d'Educació Infantil. Vaig fer cursets sobre literatura infantil (amb l'Amic de Paper) i vaig formar part d'un grup de treball molt potent que ens trobàvem a l'Associació de mestres. En aquell grup hi destacaven especialment la Teresa Duran i la Roser Ros, dos referents que em van obrir els ulls sobre la importància del conte i la literatura infantil a l'escola. Parlo de fa trenta-cinc anys enrere.

La resta d'experiència la vaig anar adquirint amb lectures que vaig anar fent. Especialment m'he guiat per la línia del GFEN francès i pel mestratge de personatges com Propp, Rodari, Petit i altres que anaven uns quants pobles per davant meu.

Cap als anys 80 hi va haver un esclat de la literatura infantil, sobretot en el món dels àlbums il·lustrats. L'aplicació de la tècnica de la quatricomia a l'empresa editorial va permetre aquell primer gran salt. El segon, l'hem viscut darrerament amb la possibilitat d'editar, dibuixar i confeccionar els llibres mitjançant les noves tecnologies.

Jo m'hi vaig incorporar a aquest camí als voltants dels anys 83 o 84, no ho recordo bé. Va coincidir amb l'època que vaig ser tutor de cicle inicial i vaig entendre que la literatura infantil em permetia ajudar els infants a créixer d'una altra forma, més crítics, més oberts. A partir de llavors, el meu interès va continuar i si he de fer cas als qui diuen que per ser un expert només cal que llegeixis cent llibres d'un mateix tema, en el meu cas ha estat així.

La resposta a la pregunta seria, doncs, que "el meu interès per la literatura infantil i juvenil sorgeix de la constatació que aquest és un bon camí per a formar persones amb criteri, persones que puguin pensar, comparar, ésser autònomes, i que tinguin com a objectiu a la vida ser felices."

2. Què és per a vostè la literatura?

Hi ha nombrosos estudis que demostren que les persones que llegeixen són menys violents que els qui no llegeixen i se'n surten millor socialment i professionalment. És fàcil d'entendre perquè considero que els lectors són més difícils de manipular que els no lectors. Només per aquest motiu la literatura i la formació del lector hauria de ser l'eix vertebrador de tot el sistema educatiu del nostre país.

Llegir -i escriure- és un plaer. Però si pensem que llegim i escrivim només per plaer ens estaríem enganyant d'una manera imperdonable, perquè amb la lectura i l'escriptura, això ja ho sabeu, s'obtenen coses més importants com, per exemple, un bé que ja és més escàs i que també vivim a través de la lectura: la imaginació. La imaginació ens pot ajudar a sortir d'aquest mediocritat en la que estem instal·lats actualment. Si els estudiants de la revolució del 68 van escriure per les parets de Nanterre "la imaginació al poder" és perquè sabien que el poder no desitja que creixi la nostra imaginació. Però hi ha encara molt més, perquè la literatura crea noves realitats.

Es tracta d'obrir portes o finestres, de viatjar per paisatges escrits anteriorment, de recórrer espais infinits, de trobar els tresors que s'amaguen a les planes dels llibres. Però per trobar aquests tresors cal

disposar d'un bon mapa que tingui les indicacions precises, els camins correctament marcats i la "X" ben visible. Si volem que els nostres exploradors que són els infants trobin —es trobin amb— el llibre haurem de dissenyar estratègies que ho permetin perquè sinó correm el risc que obrin la porta equivocada, que passin de llarg, o pitjor encara, que no trobin el llibre. L'aposta de l'escola per la lectura (i em repeteixo) és fonamental i haurà de ser l'eix sobre el que pivota l'ensenyament. Recentment vaig escriure al blog de l'Associació de mestres Rosa Sensat unes reflexions sobre com veia el futur de l'ensenyament que us poden ajudar a entendre el que vull dir. Allà escrivia:

Fa un parell de mesos vaig assistir a una conferència d'en Richard Gerver, un dels referents en innovació educativa i autor de dos assaigs prou interessants ("*Crear hoy la escuela del mañana*" i "*El Cambio: aprende a quererlo, aprende a liderarlo*"). Va ser una xerrada molt amena i on va deixar anar algunes píndoles sobre el futur de l'educació i de la societat en general, tot ben amanit amb nombroses situacions familiars i personals. Una de les anècdotes es referia a un encontre que va tenir amb l'Steve Wozniak, el cofundador d'Apple, on aquest li recordava com, al mític garatge, quan l'empresa començava a fer-se gran, van dubtar sobre quin perfil havien de tenir les persones que necessitaven contractar... Quina va ser la seva decisió?

Si penseu en tècnics informàtics, enginyers electrònics, matemàtics, etc. us equivoqueu perquè Wozniak i Jobs van entendre, finalment, que el que els calia era un perfil de persona que fos capaç de treballar sense ningú que els manés, sense director, sense gerent, sense cap de personal; volien persones que tinguessin iniciativa per donar resposta als problemes que poguessin trobar (en aquell moment, encara desconeguts).

El fet anterior, extrapolat a l'escola, ens fa reflexionar sobre si l'escola afavoreix la formació d'aquest tipus de ciutadà autònom i pensador capaç d'aplicar en el seu dia a dia el que ha après a l'aula. O, dit d'una altra manera, si els coneixements i habilitats útils a la vida són els mateixos que s'utilitzen per a l'èxit acadèmic. Els alumnes que als setze anys acaben els estudis obligatoris tenen coneixements de química però ¿saben llegir l'etiqueta dels productes que trobem al supermercat?; els alumnes han estudiat matemàtiques però ¿serien capaços de calcular i entendre el que els costaria un préstec bancari?; han practicat llengua i llegit literatura però

¿poden expressar amb coherència els seus sentiments en un full, negre sobre blanc?, etc.

Actualment, el perfil de persones que cerquen les empreses que fan entrevistes de treball no té a veure només amb els estudis que han realitzat i amb els màsters que acaparen. Les empreses volen persones que siguin "multicultis", és a dir, que es puguin relacionar i entendre amb d'altres de diferent cultura, religió, raça, etc. A més a més, volen que tinguin coneixements d'informàtica (que sàpiguen moure's per les xarxes socials, que coneguin com fer una videoconferència, que puguin trobar fàcilment la informació rellevant a la xarxa, etc.) Els coneixements de diversos idiomes també és ben valorat i apreciat. I sobretot, sobretot, busquen persones que siguin capaces de treballar en equip perquè està demostrat que el resultat dels grups que es coordinen i on tots aporten i sumen, obtenen uns resultats laborals i humans, exponencialment molt superiors.

Aquestes aspectes formen part del perfil de persona competent que busquen les empreses, ara mateix: Capacitat de resoldre problemes autònomament, multiculturalitat, capacitat de treball en equip, coneixements informàtics i d'idiomes. La pregunta és si són antagòniques aquestes visions del que s'hauria d'aprendre a l'escola, a l'institut, amb el que s'ensenya. Crec que no, però potser caldria mirar una mica cap a l'interior de cadascú de nosaltres i pensar quina mena de ciutadans volem que siguin, realment, els nostres alumnes.

Amb aquests pensaments volia dir que apostar per una formació humanista és el camí. I aquesta formació humanista només s'aconsegueix des de la reflexió, la conversa i la lectura del que han dit al llarg dels segles els grans pensadors.

Bé, responent a la pregunta que feu diria que "La literatura és la vida".

3. Creu necessària la literatura a l'etapa d'Educació Infantil? Per què?

Hi ha una tesi maximalista que jo defenso que diu que l'infant necessita, per créixer, experimentació i coneixements.

L'experimentació, normalment, es vehicula a través del joc. El nen i la nena que juga està reproduint l'esquema adult i sovint aquesta possibilitat

d'encert-error l'ajuda a entendre com funcionen les relacions humanes. Però l'altre aspecte bàsic per al creixement és l'adquisició de coneixements i aquesta adquisició es produeix de manera meravellosa amb el conte. Els contes et mostren com has d'actuar, quins són els comportaments correctes i quins no, t'obren una finestra a la imaginació i, de manera inconscient, aprens a relacionar i a gaudir.

Us posaré l'exemple d'un llibre que segur que coneixeu: "De què fa gust la lluna?"

És un conte que té a veure amb la curiositat que volem que tinguin els nostres alumnes. Generalment ho són, de curiosos, i per això els fascina la lluna, o els lleons o les bruixes. Aquest "de què fa gust la lluna? té per als infants la mateixa fascinació que van tenir els grecs quan els explicaven les aventures de l'Odissea,...

El conte comença pujant a un lloc alt i això ja és un senyal. També apareix una tortuga que aguanta un elefant i aquí ens recorda tota la cosmogonia hindú de la creació del món.

El conte serveix per conèixer els animals que hi surten però també els valors de la cooperació, a més la repetició permet l'anticipació i això tranquil·litza el nen que escolta o mira el conte. I cap al final apareix un peix que, quan seguim grans, i llegeixin "la república" de Plató, els ajudarà a entendre el mite de la caverna que és precisament el que ens expressa el peix. Aquest conte com molts altres és una joia que cal tenir a l'escola i mirar i remirar.

Resposta a la pregunta:

No crec necessari treballar la literatura a l'educació infantil: Ho crec IMPRESCINDIBLE.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

5. Com pensa que cal treballar la literatura amb els més menuts?

Per contestar aquestes dues preguntes us remeto al capítol 4 de "la biblioteca, el cor de l'escola" que us adjunto a part.

6. Què és, per vostè, una bona experiència literària?

Ningú no diu que llegir sigui fàcil però aquesta és la gràcia. Considero que una bona experiència literària és aquella que et costa però que al final ets capaç d'assolir. Un llibre difícil però que t'aporta reflexions o, encara que sigui, maneres d'escriure o d'expressar idees i pensaments ja paga la pena. Una lectura t'ha de sacsejar, ha de ser –algú ho va dir– com “un cop al cap” que et remou per dins, que t'aporta alguna cosa, que quan l'acabes i surts del llibre ja no ets la mateixa persona.

7. Quins gèneres literaris pensa que són més adients per treballar la literatura en aquesta etapa?

L'escola en general i els mestres d'educació d'infantil en concret tenen la sort de viure una edat d'or, la del de l'àlbum il·lustrat. Aquests àlbums compten amb un nombrós grup d'il·lustradors amb molt de talent i unes editorials ben preparades amb especialistes en literatura infantil i juvenil, psicòlegs, grafistes i lingüistes que treballen per fer més fàcil l'accés a la lectura, atents a les respostes dels infants.

No s'hauria de desaprofitar aquest tresor on podem trobar des de narracions encadenades (acumulatives o repetitives) fins a poemes i tota mena de contes on les sensacions hi són presents. No hem d'oblidar que en aquestes edats les sensacions són el que cal reforçar.

Si afegim que llegir, a l'escola i a la biblioteca, ha deixat de ser una activitat encaminada només a aprendre a llegir, entendrem com l'arribada dels àlbums il·lustrats ha contribuït a un canvi d'actitud de l'acció pedagògica. El control del treball col·lectiu ha donat pas a un horitzó en el que l'infant esdevé cada cop més el veritable protagonista del seu aprenentatge. L'àlbum ha propiciat la lectura individual, silenciosa, íntima.

A més, la possibilitat de publicar en diversos països alhora i l'eficàcia dels ordinadors en la composició dels textos ha ajudat a la seva difusió en un

món en el que les imatges omnipresent envaeixen els carrers, les cases, la televisió, les nostres vides.

En les primeres edats és on l'àlbum ofereix unes possibilitats extraordinàries d'acostament a la lectura. La lectura de la imatge precedeix a la lectura del text i amb aquests tipus de llibres l'infant aprèn a passar les pàgines —això és bàsic— en sentit correcte, es familiaritza amb el temps particular de la història —pot aturar-se en una escena concreta, tornar enrera— i és un moment de reflexió, d'emoció, d'explorar la imatge, de fer-la seva o abandonar-la.

Si a l'escola posem en mans de l'alumnat una varietat prou àmplia d'estils i maneres de fer i de contar, l'estarem ajudant a eixamplar el seu univers sensible, a llegir més enllà de l'evident i a valorar la realitat amb esperit crític. Es tracta d'obrir el ventall a tot aquest món divers i extraordinari que ajuda al lector a prendre consciència de la història que s'explica i no encotillar-se en els estereotips visuals clàssics en els que les imatges sovint apareixen com a complement redundant del text.

Així, la resposta seria:

Els gèneres literaris més apropiats per a cycle infantil són els contes encadenats, algunes faules i els contes d'animals on l'infant es pot identificar, tot treballat des d'una doble vessant i combinant la narració oral amb els àlbums il·lustrats.

8. Quines pautes o consells ens dóna per aconseguir que els infants coneguin, visquin significativament i gaudeixin la literatura?

Als infants, joves i adults, els diria que si volen gaudir de la lectura, no parin de llegir. Es tracta de llegir, llegir i llegir. I no hi ha més.

Per aconseguir-ho va bé:

Habilitar un espai a casa per endreçar els llibres.

Trobar temps per llegir. Una estona cada dia, en venir de l'escola o abans d'anar a dormir.

Anar a la biblioteca més propera. És una activitat gratuïta, un espai on demanar en préstec llibres però també dvd's, revistes especialitzades i documents dels temes que ens interessin (esports, animals, períodes històrics, etc.)

Portar sempre un llibre a sobre i aprofitar aquells moments morts en què estem esperant l'autobús, a la sala d'espera del metge o a la perruqueria.

Comentar les nostres lectures amb altres persones.

Començar a escriure, el que sigui, un diari personal, un conte, una novel·la, el que sigui.

Annex 2.5. Entrevista a M. Carme Bernal

1. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

L'interès per la LIJ em va venir per la via professional, a partir de dos elements: a) per l'assignatura de Literatura Infantil que em van assignar el 1984 a l'Escola de Mestres; b) perquè vaig començar a editar treballs a finals dels anys 90 a Eumo (adaptació de contes per a infants), una activitat que encara ara duc a terme i m'agrada molt. Jo venia de la Literatura general, vaig fer les carreres de Mestra i de Filologia Catalana, i després una tesi sobre un llibre del poeta romàntic Jacint Verdaguer. Treballant Verdaguer em vaig adonar que també aquest autor podia arribar a les criatures. Aleshores amb la professora Carme Rubio vam escriure el llibre *Verdaguer, l'home que creava mons*. És un llibre que va donar molts bons resultats editorials i nosaltres n'estem molt contentes. La Literatura Infantil té un camp molt ampli per córrer, és apassionant.

Crec que també em vaig engrescar en la LIJ per respecte als infants: perquè els agradi la literatura i la lectura necessiten bons materials, ben escrits amb una llengua viva. Aquest sempre ha estat el nostre objectiu amb la Carme Rubio: transmetre la llengua que viva i correcta. Jo personalment vaig rebre aquesta llengua de la meva mare, que era modista i parlava com un diccionari ambulat amb expressions molt riques; ella parla una llengua gens contaminada i viva, la de la gent senzilla de Vic (ara té 90 anys).

2. Què és per a vostè la literatura?

He llegit molt i llibres de tots els gèneres. Ara no llegeixo tant, sóc més selectiva. Ara practico molt l'audiollibre, m'agrada sentir una novel·la o un conte literaris i anar-lo seguint. Saps quan la gent escoltava serials per la ràdio? N'escolto en català, castellà i italià.

La literatura ha omplert la meua vida professional. Ara bé, més enllà de la professió, és una passió. En això de les intel·ligències múltiples, hi deu haver infants que són més propensos a uns tipus de llenguatge i habilitats. A l'escola cal descobrir-ho. Estic fent pràctiques a Girona i a l'aula hi ha un nen que es mou sempre molt, però quan escolta un conte o una història no mou ni cama ni peu: li agraden les paraules.

He intentat sempre que els alumnes del Grau d'EI s'engresquessin amb la literatura. Jo amb això ja em sono per ben pagada. I en ocasions els alumnes m'han dit que els he comunicat aquesta passió. Això em fa feliç.

Durant tot el temps a la UVic (31 anys), he arribat a fer coses molt boniques amb els alumnes, i molt atrevides. Hi va haver uns anys que vaig fer una assignatura *Tallers Literaris* (la Vanesa Amat era una alumna), i entre tots vam fer una novel·la, sí, una novel·la molt enigmàtica, d'una dona que es fa seguir per un detectiu. Ara no sabia pas com posar-m'hi, entre altres coses perquè els alumnes ja no són tan lectors i quan arriben a la Universitat no han fet gaire literatura abans; és una pena perquè com diu l'Emili Teixidor "La literatura proporciona paraules". I jo també crec que dona visions del món; en un moment donat la literatura et pot consolar, et pot donar alguna clau per continuar vivint i com enfocar un problema. I pot entretenir: jo a vegades he arribat a dir-me: «Què faràs quan acabis aquest llibre?». És apassionant. Als *Tallers literaris* havíem arribat a llegir 5-7 llibres durant l'assignatura, llibres sencers de contes i novel·les, i els comentàvem a classe. Ara em denunciarien si fes llegir tants llibres als alumnes.

3. Creu necessària la literatura a l'etapa d'Educació Infantil? Per què?

La Literatura s'ha de treballar sempre. I s'ha de viure a totes les edats. És el que L'Emili Teixidor en diu "la literatura i la vida". Amb literatura tens paraules i recursos davant el món; sense literatura no tens paraules, és com un menjar sense sal. Als infants petits els agraden les paraules,

formen part de la seva connexió natural amb el món, perquè som l'única espècie que es comunica amb paraules.

Les primeres literatures enganxen els infants, perquè hi veuen allò de la paraula-joc: rimes, ritmes, etc. Però hi ha mestres que no en saben i aleshores els infants es veuen mancants de tota aquesta font que els proporciona plaer, desenvolupament, i els colpeix espiritualment. Ara la literatura s'ha desvirtuat i només s'utilitza per a treballar les emocions. Jo no hi estic d'acord. Mira: si tu recites bé un poema de Jacint Verdaguer com:

Veniu, sol, solet,

claror del meu dia.

Veniu sol, solet,

que em moro de fred.

doncs bé: si el transmets i el llegeixes tal com el poema vol ser llegit, comuniquis tristesa a l'infant, perquè és un poema que quan Verdaguer el va fer estava passant un calvari. Jo crec que no cal que parlis de l'emoció, parla del poema, i comprovareu que algun nen us dirà: "jo també un dia em trobava molt trist perquè..." I ja haureu aconseguit el vostre propòsit. Ara la literatura s'ha convertit en psicologia i repeteixo, jo no hi estic d'acord.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

Tots els beneficis del món. M'interessa un aspecte molt montessorità, d'aquesta pregunta: els infants, de la literatura, n'absorbeixen les paraules, se les fan seves (s'encarnen en elles) quan les senten i les adapten a la seva vida. La literatura els dóna riquesa de llenguatge i personalitat.

Però l'hem de treballar bé la literatura. I això implica, com sabeu, operar des de diversos camps, com ara saber seleccionar els llibres per la seva qualitat de llenguatge i d'il·lustració; estar al corrent dels llibres que van

sortint i dels recursos: ara ha sortit una app per a tauletes de Miquel Martí i Pol que és una meravella, us la recomano. També hem de denunciar la mala explotació dels llenguatge que es dona en editorials que fan llibres bonics con Kalandraka i Tacatuca, entre altres, que no s'interessen gens per traduir bé els llibres i ofereixen versions google de traducció als infants. Això hi ha una professora a la UVic que ho treballa, i es diu Núria Camps.

Però l'aspecte que em sembla que cal dominar perquè la literatura arribi als infants és la veu dramatitzada i els recursos teatrals. Bàsic. L'altre dia vaig dir als infants de l'aula: vosaltres aneu a la taula a buscar el berenar i aneu berenant que jo explicaré un conte, us faré una audició que tothom sentirà. Vaig pensar "Maica, t'equivoques, aquí no menjarà ningú". Donc no, semblaven hipnotitzats: escoltaven i menjaven.

5. Com pensa que cal abordar la literatura amb els més menuts?

L'han de viure. Una poesia "vivenciada" entra a dins de l'infant. L'han de sentir bé perquè els penetri a dins: donem molt poc valor a l'audició, a la lectura en veu alta, que és un art. Però s'han de buscar adaptacions per ser sentides o llegides en veu alta, no per ser llegides, que és una cosa diferent.

La clau de tot plegat és el mestre: si vol transmetre la passió per la Literatura, buscarà els millors poemes i s'emocionarà amb ells, els millors contes. Si ho viu com un tràmit, cagada pastoret. Han de crear amb paraules.

Infravalorem l'infant; ens pensem que no té sensibilitat per les paraules i en té molta: poden entendre versos que els adults no entenem, a la seva manera, naturalment. Es troben en el moment en què les paraules estan lliures de la càrrega escolar, del pes de la gramàtica i de l'ortografia, això ho deia en Freinet, i són més poetes que ningú. Feu la prova.

6. Què és, per a vostè, una bona experiència literària?

En vaig viure una de molt bonica: quan a Vic es va celebrar el centenari de la mort del poeta Jacint Verdaguer el 2002, vam preparar una activitat per a tots els cicles de totes les escoles. Els nens de Cicle Superior van treballar els poemes de Verdaguer sobre l'enyor i l'absència. Els vam habilitat uns llibres gegants de 80x40 cm i cada nen disposava d'una pàgina. Després de treballar els poemes de Verdaguer sobre l'absència i la pèrdua, ells van reflectir les seves absències, les seves pèrdues en una pàgina del llibre cadascun: hi havia nens que trobaven a faltar el seu avi mort; la seva casa al Marroc; el seu gos... El llibre gros donava amplitud al seu relat, importància. Una altra experiència bona és el projecte *Caminets de poesia*. En aquest projecte ens en vam endur una sorpresa: ens pensàvem que els nens memoritzarien el poema que havien de llegir i, en canvi, van memoritzar tots espontàniament els poemes de tothom.

7. Quins gèneres literaris pensa que són més adients per treballar la literatura en aquesta etapa?

Tots, absolutament tots: el conte, la poesia, el teatre, les narratives gràfiques. Tots, no hi ha límit. Tots els bons llibres. I també poemes d'autors, de vegades un fragment si veiem que tot el poema va cap a altres interessos que no són els dels infants. Ara ha decaïgut el teatre a l'escola i em sembla que s'hauria de recuperar. A cada bugada perdem un llençol: l'educació física i la psicomotricitat s'han menjat l'expressió corporal. Diuen que no, però jo crec que és així.

8. Quines pautes o consells ens dóns per aconseguir que els infants coneixin, visquin significativament i gaudeixin la literatura?

Projectes imaginatius, treballats amb "il·lusió" i amb molta cura, preveient tots els passos. Sortir de les portes de l'escola, passejar literàriament, llegir sota un arbre, fer venir gent a la classe que expliqui, que ens vegin llegir, etc. Els infants són molt intel·ligents i perceben perfectament si al seu mestre li agrada la literatura o no. Al País Basc hi ha un escultor que es diu Oteiza que esculpia formes de pedra buidades per dins. Quan li van preguntar per quina raó ho feia, va dir que era perquè passejava sovint per la platja amb el seu avi i, si plovia, s'aixoplugaven dins unes roques buidades per dins i veien el mar enfurismat. Aquelles formes eren esculpides per un record sensorial i emotiu: la pluja, les roques, l'avi, el mar... El mestre ha d'imprimir imatges sensibles que mereixin ser recordades i que s'incrustin en l'experiència sensible de l'infant. És un acte professional, un acte d'amor.

Sota el meu amor per la literatura hi ha les paraules de la meva mare, de l'àvia que ens explicava històries als set néts perquè no tinguéssim por quan tronava i queien llampecs a les tardes d'estiu.

Annex 2.6. Entrevista a Vanesa Amat

1. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

El meu interès per la literatura infantil sorgeix, especialment, quan vaig començar a fer de mestra a Cicle Inicial de Primària. En la pràctica docent em vaig adonar que un dels moments en què hi havia més atenció, gaudi i aprenentatge a l'aula era quan llegia en veu alta lectures pels alumnes. Després, la formació contínua en aquest àmbit em va permetre conèixer millor aquest tema i iniciar experiències de biblioteca d'aula i d'escola al centre.

2. Què és per vostè la literatura?

L'art de crear mons, de generar imatges mentals a través, principalment, de la paraula.

3. Creu necessària la literatura a l'etapa d'Educació Infantil? Per què?

Sí. La literatura conté molts dels elements que l'infant necessita per créixer: llenguatge, metàfores per explicar-se la realitat, musicalitat (rima, ritme...), joc, etc. La literatura (primeres literatures orals, com cantarelles, petits poemes, però també contes, etc.) connecta directament amb la infància.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

Incorporació a l'imaginari compartit d'un determinat context cultural.

Augment de la capacitat lingüística i reflexiva.

Desenvolupament de la imaginació i la creativitat.

Millora de la capacitat d'atenció.

5. Com pensa que cal abordar la literatura amb els més menuts?

A partir de la lectura en veu alta per part de l'adult, amb materials de suport visual, amb la creació d'espais i contextos rics (espais de llibres, contacontes, etc.).

6. Què és, per a vostè, una bona experiència literària?

Aquella que permet que un lector connecti intensament amb una obra. Per fer això possible, cal partir de bones produccions literàries i plantejar propostes (lectura compartida, expressió de la recepció de les lectures..) que permetin que el lector (segons el seu nivell i les característiques de l'obra) pugui comprendre i gaudir al màxim de la creació.

7. Quins gèneres literaris pensa que són els més adients per treballar la literatura en aquesta etapa?

Tots poden ser interessants. Ara bé, cal vetllar perquè el llenguatge sigui adequat (ric però assequible) i tenir en compte l'extensió de l'obra. Pel que fa al tema, qualsevol pot ser vàlid excepte qüestions com la nostàlgia perquè els infants encara no en tenen i, per tant, no poden copsar-la en una lectura. Tot depèn del tractament que es faci del tema.

8. Quines pautes o consells ens dóna per aconseguir que els infants conegun, visquin significativament i gaudeixin la literatura?

El mestre ha de conèixer moltes obres i posar a l'abast dels infants varietat de llibres de qualitat literària.

Fer propostes que comencin i acabin amb l'obra, és a dir, que tot el que es plantegi (lectures compartides, guiades, treballs artístics, etc.) serveixi per gaudir més i millor de la lectura.

Conèixer els interessos dels infants, escoltar la seva recepció de l'obra, ensenyar-los a expressar les seves opinions i ajudar-los a trobar vincles entre llibres (d'un mateix tema, d'un autor, etc.). Es tracta de fer de la lectura un hàbit i que l'infant es vagi reconeixent com a lector.

Incorporar la literatura en tots moments i en diferents contextos, de manera natural, a l'aula. Evitar els projectes de gran magnitud però que tenen poca continuïtat.

Annex 2.7. Entrevista a Stel·la Camacho

1. D'on sorgeix el seu interès per la literatura infantil?

El fet és que començo a prendre consciència de la literatura i dels llibres per a infants, a través de la meva tasca docent, com a mestra d'educació infantil i del contacte directe amb les biblioteques d'aula. De mica en mica i, de l'estima pels llibres i de destinar moments a la lectura d'històries, em topo amb una realitat literària a l'aula i a l'escola que cal anar revisant i cuidant. A partir d'aquest moment sento la necessitat d'investigar, de llegir més i d'una altra manera i formar-me, concretament, en aquest àmbit.

2. Què és per a vostè la literatura?

La literatura, des de la meua perspectiva i tal i com jo la visc en l'actualitat, és donar vida a la paraula, a la riquesa del llenguatge, de textos de qualitat, amb unes funcions específiques que s'apropen a un nou lector literari. És interessant que la literatura apropi no sols un imaginari col·lectiu i de nous valors socials, sinó també que adopti altres possibilitats lectores i altres llenguatges que permetin comprendre i interrelacionar el tret fantàstic i el real, descobrint la varietat de gèneres literaris. I, d'aquesta manera, anar enfortint i valorant una lectura de qualitat, la que construeix el lector literari.

3. Creu necessari treballar la literatura a l'etapa d'Educació Infantil? Per què?

Considero que una de les coses més importants i vitals a l'educació infantil i a la primera infància és no sols poblar aules de llibres; sinó, principalment, narrar i fer ús de la paraula oral, de la imatge. Per tant, anar incorporant, progressivament, les primeres manifestacions de la literatura.

La literatura a l'educació infantil, per tant, ha de ser possible, s'ha de transmetre amb sentit, atenent als contextos i delimitant un projecte de treball planificat i significatiu a l'etapa lectora i evolutiva dels més menuts.

4. Quins beneficis creu que té per als infants?

La literatura, en les seves diferents manifestacions, ha d'arribar als petits de manera que captin un gran imaginari, una llengua que els sigui propera i entenedora, la descoberta de varietat de llenguatges, etc. La literatura transmesa amb cura hauria de convidar als infants a apropar-se als llibres.

5. Com pensa que cal abordar la literatura amb els més menuts?

Primer de tot, cal comprendre el context en el qual es treballa o es forma part, conèixer la realitat dels infants, apropar-se als seus interessos lectors, tenir en compte què els agrada, què llegeixen, quin és el recorregut inicial lector familiar, etc.

I des de l'àmbit educatiu, caldrà delimitar un itinerari lector: crear un ambient de lectura, projectar una selecció acurada de llibres, revisar continuament el corpus de llibres i estar molt atents als diferents recursos que ajuden i guien la tria d'un bon llibre per a infants.

En definitiva, donar-li la importància que es mereix

6. Què és, per vostè, una bona experiència literària?

Des de la perspectiva docent, construir un pont i un vincle afectiu entre el llibre i els infants. Ser capaços de mostrar estima i respecte per l'obra literària en el seu conjunt i poder valorar-la dins un col·lectiu d'infants.

7. Quins gèneres literaris pensa que són els més adients per treballar la literatura en aquesta etapa?

En un primer moment penso en el folklore i la tradició oral: la canço de bressol, l'endevinalla, en la musicalitat de la paraula.

Progressivament i alhora, els llibres joc, que permetin aquesta interacció directa amb el llibre.

8. Quines pautes o consells ens dóna per aconseguir que els infants coneguin, visquin significativament i gaudeixin la literatura, quines serien?

Per gaudir de la literatura, considero que, com a docents, cal transmetre una actitud: estimar els llibres, les històries, narrar-les en veu alta, passar pàgines, convidar a escoltar, deixar els llibres a l'abast. Compartir els llibres i la lectura. Parlar de llibres. I el més important, disposar de llibres a les aules, deixar que els infants s'acostin a la lectura, a la literatura.